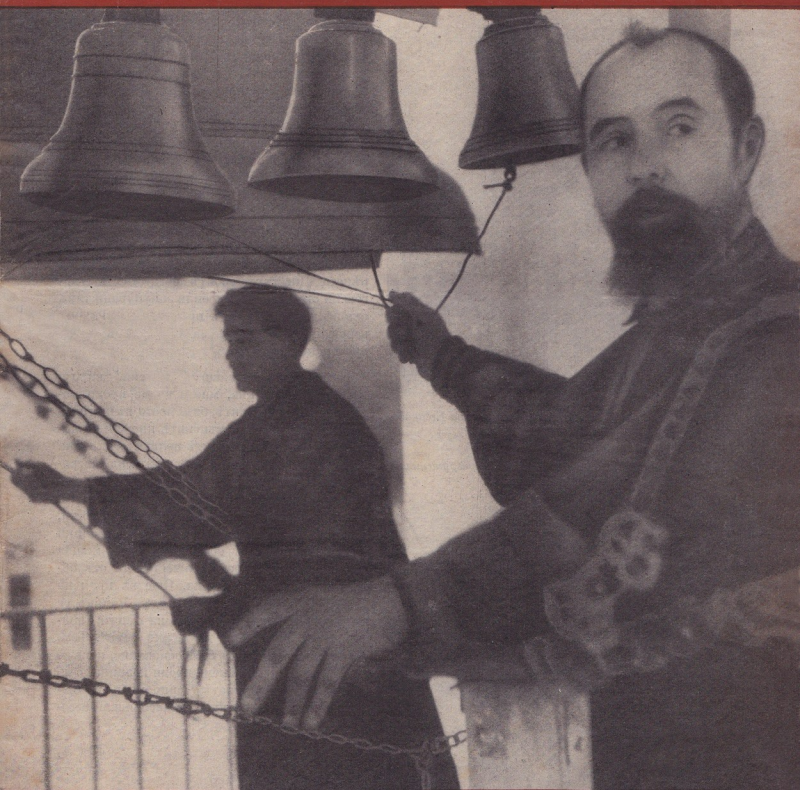

Культура • Искусство • Политика

Новая ЕВРОПА

Година V, кн. II
Versandpostamt Leipzig 10

*Камбанисти на эгипетската катедрала наизмиваат отпущо
своата служба. Разрушената от болшевиките камбанария бѣ
отпущо възстановена и изтъква днес своето предназначение.*

14. юни 1943 год.

Цена 3 лева. Für Deutschland 40 Pf.

МЕЖДУ ДНЕСТЪРЪ И ПРУТЪ

Ако предприемем от летището в Галац един обиколен полет, ще се озовем след кратко време над мътните води на делтата на Дунава. Там човѣк нагледно може да се убеди, какво представлява Бесарабия, каква стойност притежава тя за ромънския народъ, и защо руският колосъ

не веднажъ се е опитвал да разпростре своето господство отвъдъ границата на Днестъръ и да проникне до рѣката Прутъ и устието на Дунава. На изтокъ се простира необятната ширь на Черно море, а на северо-изтокъ проблесва отъ далечината предъ нашитѣ очи обширната област на устието на Днестъръ.

Още въ срѣднитѣ вѣкове Венеция и Генуа сж се опитвали да простратъ своята мощъ чакъ до тѣзи области. Хиля, разположена на северния рѣкавъ на Дунава, и Цетате Алба разположенъ край устието на Днестъръ, сж образували нѣкога главнитѣ центрове на генуезката мощъ на брѣга на Черното море. По-нагоре, по течението на Днестъръ, който се проточва подобно на тѣсенъ улей къмъ северо-западъ, генуезцитѣ сж строили сжщо и други градове и крепости. По времето, когато властѣта на италианскитѣ републики на полуостровъ Кримъ достига до своя апогей, тогава генуезцитѣ сж складирали на сигурно мѣсто въ градоветѣ край Черно море и на рѣката Днестъръ своитѣ богатства и търговски стоки, които сж били закупувани тамъ отъ нѣмски търговци и препращани къмъ северо-западъ и северъ за обширнитѣ руски пространства.

Това господстващо положение на генуезката република, много време преди нахлуването на турцитѣ, бива поето въ по-голтѣмата си частъ отъ ромънскитѣ князе и поставено въ услуга на тѣхнитѣ политически цели. Отъ планинитѣ, които обграждатъ на северо-западъ еднообразната равнина на южна Бесарабия, ромънскитѣ князе слизатъ въ равната степъ и завладяватъ генуезкитѣ крепости, които по-късно, по времето на Стефанъ Велики се доизграждатъ и образуватъ една мощна укрепена линия срещу нашествията отъ обширнитѣ степи на изтока. Още въ края на XIV-я вѣкъ молдавскиятъ князь Романъ се провъзгласява за „господаръ на цѣлата територия отъ планината до Черно море“. Този неговъ актъ не е билъ безъ основание, понеже и безъ друго дълго време преди границитѣ на Молдава да достигнатъ Черно море, ромънскитѣ пастири и селяни сж населявали беса-

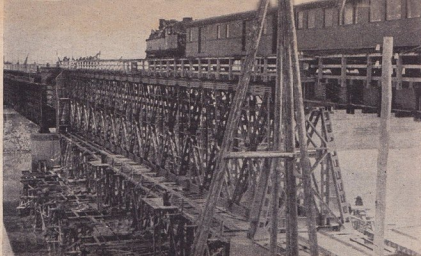
Сградата на общината въ Кишиневъ, столицата на Бесарабия

Кишиневъ. Въ столицата на Бесарабия, въпреки разрушенията, днесъ кипи новъ животъ

рабският равнини. Оттогава насам ромъния остават до ден днешенъ подавяващия факторъ и единствениятъ постояненъ етнически елементъ, макаръ че политическото господство бива присвоено отъ турцитъ и по-късно отъ руситъ. Държавната принадлежност се промѣня, обаче ромънският елементъ остава вѣчно. Той се запазва и през времето, когато рѣката Прутъ, която се изви́ва като тѣсна лента и се влива на юго-западъ въ Дунава, бѣше направена граница на Ромъния, за да бѣде премината едно столѣтие по-късно отъ армията на обединения ромънски народъ и стане отново ромънска вътрешна рѣка.

Народното предание нарича рѣката Прутъ „прокълнатата рѣка“, припомняйки съ това по единъ красноречивъ начинъ за заграбването на Бесарабия отъ Русия презъ 1812 г. Единъ лѣтописецъ описва въ своитѣ исторически хроники, какъ тогава отъ дветѣ страни на рѣката жителитѣ на раздѣленитѣ села сж си вземали сбогомъ едни отъ други: „Въ продължение на цѣли седмици хората отиваха отъ едно село въ друго, като си вземаха сбогомъ отъ родители, братя и приятели, съ които дотогава бѣха живѣли заедно.“ Едно дълбоко огорчение прониква въ душата на ромънския селянинъ, който се вижда изведнажъ раздѣленъ на сила отъ своята родина. Ромънскиятъ боляри издигатъ пламененъ протестъ противъ насилието, извършено надъ Бесарабия, която на своя хубавъ, стариненъ езикъ тѣ наричатъ „поле и душа на страната, източникъ на ромънското скотовъдно богатство, житница на страната, приютъ и убѣжище на населението“. Преголѣма е болката и възмущението въ цѣлия ромънски народъ следъ заграбването

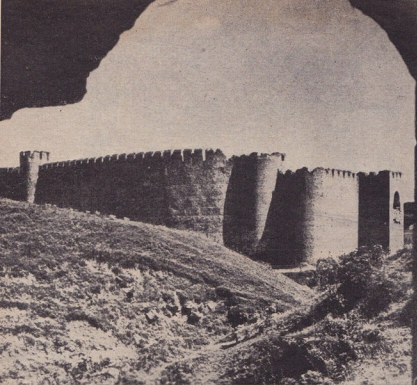
Голѣмиятъ жельзопѣтень мостъ, свързващъ Бесарабия и Украйна, който преди нѣколко години бѣше хвърленъ въ въздуха, е сега отново възстановенъ. Снимката показва моста презъ време на строежа

Катедралата и камбанарията на Кишиневъ. Следъ разрушаването имъ отъ болшевикитѣ тѣ бидоха възстановени, като следъ тържественото освещаване, на което присъствуваша и ромънскиятъ кралъ, днесъ тази великолепна църква отново служи на своето предназначение

Общъ изгледъ на Кишиневъ, главния градъ на Бесарабия

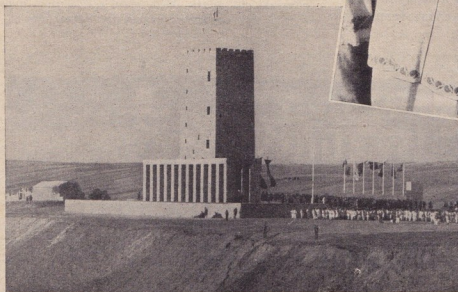

митрий Кантемиръ изрично принадлежността на Бесарабия към Молдава. „Границата на Молдава следва да бже Днестър . . .“ — така се казва дословно въ този договор. Но въпреки това през 1812 г. Русия предявява претенция върху Бесарабия и съумява да наложи своето искане. Съ какви намърения Русия е искала да сложи ръка върху тази земя, върху това ни осведомява едно столѣтие по-късно руският посланикъ Касо въ своята книга „Русия на рѣка Дунавъ“, излъзла презъ 1913 г. Александъръ I се е нуждаелъ тогава отъ една свѣтна победа, за да повдигне отново своя престижъ, затъмненъ и пострадалъ

нето на Бесарабия, за да може той нѣкога да забрави тази благословена земя и да се примири съ нейното загубване.

Болката и огорчението сж били толкова повече основателни, като се има предъ видъ, че Русия нито исторически, нито съ огледъ на състава на населението, е могла да има каквито и да е било обосновани претенции върху Бесарабия. Петъръ Велики признава въ единъ договоръ съ молдавския князь Ди-

Тази кула се намира на 8 км. отъ Кишиневъ. Отъ това мѣсто маршалъ Антонеско е далъ заповѣдта за атакуването на Кишиневъ. За възпоменание на освободението на Бесарабия отъ болшевишкото робство е издигната тази кула като символъ на свободата

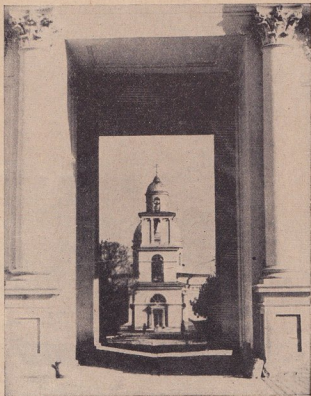

Хиляди селяни присъствуваха на тържественото освещаване на кулата на свободата. Националните носии образуватъ великолепна пъстра картина

твърде много след поражението при Аустерлиц. „Присвояването на тази провинция“ — пише Касо по-нататък в своята книга — „донесе съ себе си голъми изгоди за насъ. Ние се приближихме повече къмъ Балканитѣ, нашето господство бѣ разширено до Дунава и бѣше подготвена почвата за разширяването ни на Балканитѣ за смѣтка на отоманската империя въ съгласие съ плана на Екатерина Велика.“ Въ настоящето време, когато Съветскиятъ съюзъ продължава завоевателнитѣ планове на Екатерина Велика, аспира за „господство на Дунава“ и въ своя стремежъ „да се приближи къмъ Балканитѣ“ се ползува дори съ подкрепата на Англия и Америка, горнитѣ думи на Касо заслужаватъ да бждатъ прочетени съ особено внимание.

Наистина, Бесарабия и следъ разпростирането на руското владичество не можа да стане руска земя. Самитѣ руски статистики неволно признаватъ ромънския народностенъ характеръ на тази страна. Презъ 1834 г. рускитѣ статистики показватъ 86% ромънско население. Постояннитѣ опити за руска колонизация въ последствие безъ съмнение сж намалили този процентъ. Статистическитѣ фалшифицирания на свой редъ сж допринесли своето за намаляване на истинския процентъ, обаче при все това дори и презъ 1897 г. рускитѣ статистики показватъ 47% ромънско население въ Бесарабия. Въ единъ руски възпоменателенъ сборникъ отъ 1913 г., издаденъ по случай единъ вѣкъ отъ заграбването на Бесарабия, се съдържа дори констатацията, какво споредъ официалната статистика ромънцитѣ съставляватъ 48% отъ населението, но въ действителностъ тѣхнитѣ дѣлъ е възлизалъ на 70% отъ цѣлото население.

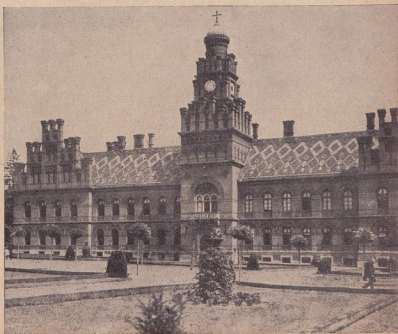
Това, за което въ всѣки случай рускитѣ статистики не съдържатъ нищо, но въ което всѣки може да се убеди всѣкога и сега, това сж голѣмитѣ постижения на ромънцитѣ въ Бесарабия, тѣхното високо културно равнище и преди всичко тѣхната упорита и предана вѣрностъ къмъ своя народъ, къмъ неговитѣ права и обичаи и тѣхната несломима воля да постигнатъ съ всички срѣдства възвръщането имъ отново въ обитията на майката-родина. Отъ нѣкогашното малко ромънско село Кишинау израства въ продължение на сто години единъ голѣмъ градъ и забележителенъ центъръ на търговия и индустрия, върху ромънския характеръ на който не може да измами

Катедралата въ Кишиневъ

ни най-малко руското име Кишиневъ, нито пъкъ рускиятъ колониаленъ стилъ, въ който е съграденъ градътъ и който е еднакъвъ за всички гранични градове на руската империя. Бесарабия имаше голѣмъ дѣлъ въ руския износъ на зърнени храни за Европа. Кожитѣ на прочутитѣ бесарабски овце, отглеждани отъ ромънскитѣ овчари въ Карпатитѣ, се ползуватъ съ забележителна слава.

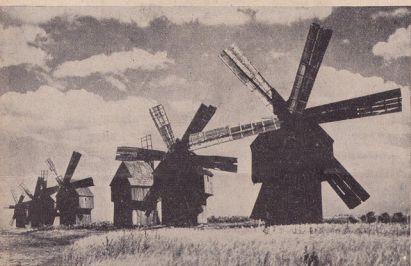
Голѣмитѣ стопански възможности, които възникваха за населението въ рамкитѣ на огромното руско пространство, сжщо не бѣха въ състояние да отклонятъ бесарабскитѣ ромънци отъ тѣхната непреклонна воля за връщане къмъ майката-отечество. Когато на

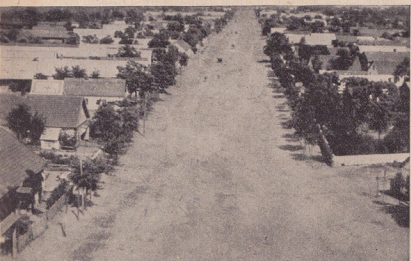
Митрополитскиятъ домъ въ Черновицъ

Кладенци въ бесарабската равнина

Вятърни мелници въ Бесарабия. Въ плодородната Бесарабия, която сега отново принадлежи на Ромъния, многобройните мелници и маслобойни придават на бесарабския ландшафт характерен облик

8. и 14. септември 1917 г. се състоя въ Киевъ конференция на народноститъ въ Русия, бесарабскитъ ромънци или молдавци, както ги наричатъ руситъ, предявиха претенции отначало за автономия, а въ послѣдствие за присъединяване къмъ Ромъния. Една забележителна роля играеха тогава особено седмоградскитъ ромънци, които като офицери отъ австро-унгарската армия бѣха попаднали въ руски пленъ и които съ своя високъ патриотизмъ, каленъ въ дълги борби за извоюване на народностни свободи, въодушевяваха ромънското население на Бесарабия къмъ непреклоненъ национализъмъ. На 20. октомври 1917 г. се събра на конференция първиятъ областенъ съветъ на автономната бесарабска република, който по-късно, на 27. мартъ 1918 г., реши присъединяването на Бесарабия къмъ Ромъния. По този начинъ, следъ като презъ януарий 1918 г. ромънскитъ войски прогониха отъ страната болшевишкитъ банди, Бесарабия бѣ възврътната отново къмъ майката-отечество, следъ едно повече отъ стогодишно чуждо владичество.

Оттогава насамъ тя принадлежи неразлъчно къмъ обединена Ромъния, ако не се смѣта краткиятъ, но болезненъ и горчивъ епизодъ на съветското заграбване отъ 1940/41 г. Ромънскиятъ войникъ, подъ водачеството на своя върховенъ главнокомандуващъ маршалъ Антонеску, сложи съ оръжие въ ръка край на този мраченъ епизодъ, запечатвайки съ своята кръвъ неизмѣнната и вѣчна принадлежностъ на тази земя къмъ Ромъния. Всѣки, който би се опиталъ отново въ бждеще да оспори на ромънския народъ притежаването на Бесарабия, ще срещне срещу себе си непреклонната мощъ на ромънската армия, а същевременно и смѣлата воля за съпротива отъ страна на бесарабското ромънство. За тази решителна воля на бесарабското население свидетелствуватъ не на последно мѣсто и многобройните манифестации на вѣрность, които бесарабцитъ по единъ спонтаненъ начинъ извяватъ следъ освобождението имъ отъ болшевишката тирания и които на 27. мартъ 1943 г. получиха своето най-блѣсково потвърждение въ тържествата по случай 25-годишнината отъ възвръщането на Бесарабия.

Карлъ Херманъ Тайлъ.

Нѣмско селище въ Бесарабия

СЪВЕТИТЪ ВЪ СОБСТВЕНАТА СИ СТРАНА

Споредъ преброяването отъ 1939 г., въ Съветския съюзъ живѣяха около 170 милиона жители. Отъ тѣхъ крајгло 100 милиона бѣха великоруси, докато остатъка отъ 70 милиона се разпредѣля между редица други народности. Изѣгло, Съветскиятъ съюзъ обхваща не по-малко отъ 170 различни народности, по-големитѣ отъ които сж следнитѣ:

украинци	8 милиона
турени народи	17 „
кавказци	7 „
бѣлоруси	5 „
финландци	4 „
евреи	„
германци	1,5 „
таджики	1,5 „
монголи	1,5 „
тунгузи	
самоеди	
други	2 „

Наистина, 100-тѣ милиона великоруси сж разпръснати по цѣлата империя, обаче въ много области тѣ представяватъ малцинство. Сжществува тѣ голѣми пространства, въ които изолирани националности сж се запазили напълно чисти.

Ерихъ Лимпахъ

УЛРИХЪ ФОНЪ ХУТЕНЪ

На свободата пжтя ти провежда,
За нея съ слово, съ кръвъ бори се,
Съ свещенъ огънъ народа си пробужда,
Страдания въ борбата си понесе.

Самотенъ, отъ родината далече,
Смъртъта безшумно грабна те тогава,
Ней ти за свободата се обрече,
Макаръ не доживѣлъ победа, слава.

Катъ свѣтълъ факелъ ти блестящъ
предъ назѣ,
И вѣчно ще живѣешъ срѣдъ народа,
На свободата знамето ти пази,
И катъ символъ намъ всички го предаде.

Прев. Сава Манолова-Унгереръ

Руската империя е образувана следъ вѣковни борби и завоевателни походи. Рускитѣ велики князе и царе си подчиняваха цѣли народи и пространства и се опитваха да си създадатъ едно цѣло отъ всичко това. Нѣкои чужди народи се чувствуваха отлично подъ царския режимъ, но други нѣкои никога не прекаляха напълно загубената си самостоятелност. Когато болшевиизмътъ пое кормилото на управлението, нѣкои отъ тѣхъ вѣрваха, че е настъпила за тѣхъ една златна епоха, и се поставиха на разположение на съветскитѣ властици, въ надежда, че сега вече ще постигнатъ задоволяване на националитѣ си вѣждения. Но тѣ бѣха най-жестоко разочаровани. Впрочемъ, отначалото съветитѣ се приближиха къмъ тѣхъ подъ маската на приятели, които сж готови да имъ помогнатъ и превтѣлоха частъ отъ интеллигенцията имъ, повѣривайки имъ известна власт. Но следъ като по тоя начинъ опознаха влиятелнитѣ лица на отдѣлнитѣ народи, тѣ ги „ликвидираха“ и съ това се откриваха отъ всички ония срѣди, които бѣха способни за нѣкаква критика, а заедно съ това биха могли да станатъ опасни за тѣхъ. Отъ тукъ до пълното заробване на населението имаше само една крачка. Наистина, основаха така нареченитѣ автономни съветски републики, дадоха имъ нѣкои формални права, обаче отъ друга страна управляваха отъ Москва съ помощта на нѣколко предани креатори, които действуваша съ огънъ и мечъ, споредъ болшевиизмитѣ методи.

Останалитѣ народи, които отъ самото начало още не очакваха нищо отъ съветитѣ и се бѣха обявили срещу тѣхъ, бѣха политически сжзани, подложени на гладъ и сломени. Подъ бжца на ГПУ, въ повечето случаи отъ тѣхното гордо чувство на независимостъ остана само една жалка карикатура.

Въ следващитѣ редове представяме известенъ материалъ, отъ който ясно се вижда начина по който съветитѣ постъпватъ съ малкитѣ народи.

Страданията на германцитѣ

Приносътъ, който германизмътъ е далъ за оформяването на царска Русия, не би могълъ да бжде отричанъ отъ историята. Още отъ времето на Петъръ Велики много германци сж се посвещаваели въ служба на руската империя като войници, държавници, лѣкари, архитекти и инженери. Германскитѣ селища, които отъ времето на царица Екатерина II се появиха въ различнитѣ области на Русия, бѣха благодатъ и образецъ за руската империя. Въ прочутия си манифестъ отъ 22. 7. 1763 г. Екатерина II тържествено призна на германскитѣ колонисти религиозна свобода, самоуправление, освобождаване отъ служба въ армията и въ администрацията и данъчни облекчения. Царъ Александъръ I засели отъ 1818 до 1820 г. множество нови германски селски групи въ Транскавказъ. Постоян-

ният приток на хора от Германия, както и многодетството докарваха въ истински развѣтъ тѣзи селища, така че тѣ от своя страна станаха изходен пункт на понататѣшни германски заселвания въ Сибирь, въ Киргизкитѣ степи и въ северенъ Кавказъ.

Въ 1915 г., презъ време на първата Свѣтова война, тогавашната руска държава се силно опѣлчи срещу тѣзи германски заселници чрезъ така нареченитѣ „ликвидационни закони“. Презъ 1917 г. тѣзи мѣрки бѣха разпрострѣни и върху волжскитѣ германци. Облѣченитѣ въ писмена форма тѣхни стари права бѣха анулирани. Въ 1918 г., подъ впечатлението отъ навлизането на германскитѣ войски въ Украйна, се дойде до „Пришибскитѣ решения“, които предприеха отдѣлянето на населението отъ германски произходъ отъ руската държава. На 20. 2. 1922 г. бѣ основана отъ болшевикитѣ „Ав тономната съ ветска република на волжскитѣ германци“. Но това бѣ само една въображаема автономия, създаването на тази държава бѣ изама, съ целъ да се опознаятъ рѣководнитѣ личности на волжскитѣ германци и следъ това да бъдатъ премахнати.

Какъ постѣпваха болшевикитѣ при тѣзи терористични актове показва, напримѣръ, така нареченото съдебно следствие срещу известното дружество Конкордия въ Хелендорфъ, където бѣха групирани всички германски лозари въ Кавказъ. Седемнадесетъ отъ неговитѣ членове въ управлението бѣха осъдени на принудителна работа и депортирани. Членоветѣ на отдѣлнитѣ семейства бѣха раздѣлени единъ отъ другъ, женитѣ и децата настанени въ мизерни бараки и мжкѣтѣ изпратени на работа въ мѣста, отстоящи до 100 километра. Хлѣбната даяба бѣ намалена до минимумъ: Всѣки работящъ, но само той, получаваше дневно 300 грама хлѣбъ. Мърсотия, студъ, влага и гладъ помагаша на съветитѣ за изтрѣбването на германцитѣ. Особено голѣма бѣ смъртността върѣдъ децата.

Опаяковането на Карелия

По своето географическо положение и своя народностенъ и стопанско-политически съставъ, Карелия е свързана най-тѣсно съ съседна Финландия. Съ нея тя има обща гранична линия, достигаща нѣколко хиляди километри. Следъ дълги борби и преговори съ съветитѣ, карелийското освободително движение обяви съ едно решение на северо-карелийския ландтагъ отъ 22. 3. 1920 г. откъсването си отъ Съветския съюзъ. Въ 1921 г. бѣ образувано едно централно правителство на Източна Карелия и на край бѣ образувана една автономна съветска република Карелия.

Тази държава бѣ ръководена отъ единъ извънредно способенъ организаторъ, бившия финландски университетски професоръ, д-ръ Гюлингъ. Той бѣ личенъ приятелъ на Ленинъ и това му даде възможностъ, въ продължение на десетъ годишна упорита работа да доведе до голѣмъ развѣтъ карелийското стопанство. Той назначи на рѣководитѣ служби само лица отъ финландски или карелийска народностъ. Съ това той осигури националната самостоятелност на младата държава.

Дори успѣ да прокара предъ Ворошиловъ създаването на собствени карелийски войски, състоящи се изключително отъ финландци и карелийци и командувани отъ единъ способенъ бившъ шведски офицеръ, и то на финно-карелийски езикъ. По онова време множество съветски поданицы отъ фински и карелийски произходъ се преселиха отъ Съветския съюзъ обратно въ Карелия.

Когато Сталинъ пое юздитѣ на управлението, започна унищожаването на Карелия по единъ едва ли не демонски начинъ. Презъ зимата на 1929/30 г. всички вестници и списания въ Съветския съюзъ бѣха наводнени съ съобщения за мнѣми голѣми залежи отъ важни сурови материали въ Карелия. Мѣстнитѣ партийни рѣководители, безъ да проверятъ тия данни, наредиха изработването на общирни планове за експлоатацията имъ, набавиха си отъ висшето партийно рѣководство въ Москва разрешение за разработване на „минитѣ“, и наводниха следъ това цѣлата страна съ пълчища функционери и специалисти, изпратени отъ Москва. Започнаха подготвителнитѣ работи за ужъ планиранитѣ огромни индустриални предприятия. Настаненитѣ отъ Москва индустриални директори отказаха да приематъ нѣкакви нареждания и препорѣки въ мѣстнитѣ власти. По тоя начинъ карелийскитѣ служебни мѣста загубиха постепенно своитѣ прерогативи и великорускитѣ съветски функционери поеха тѣхната работа. Следъ това, презъ 1930 г. болшевишката централа въ Москва премина къмъ открита борба. Тя въведе една вълна отъ най-силенъ тероръ отъ страна на ГПУ. Хиляди заседнали, почтени карелийци бѣха заточени въ Сибирь или откарани въ Далечния изтокъ заедно съ семействата си, като врагове на държавата. Тѣхнитѣ стопанства бѣха разрушени, или раздадени на бивши чекисти и довѣрени червеноармейци. Само отъ Петроской бѣха отвлѣчени въ централна Азия надъ 1250 семейства. Вжрѣ въ две години, цѣлтищата автономна федерална държава бѣ вече една немощна, осиромашела провинция на С.С.С.Р.

Обезнаселяването на Балтийскитѣ провинции

Балтийскитѣ страни бѣха завоевателната цель на болшевизма още отпреди. Още презъ 1917 г. съветитѣ се опитваха да ровятъ и бѣха истинско зло за населението. Но следъ тѣхното оттегляне, новообразуванитѣ три малки държави можеха съ голѣми усилия да се измъкватъ отъ задушаващитѣ прегрѣдци на Съветския съюзъ. Въ началото на настоящата война, когато рѣхетъ на Германия бѣха свързани, съветитѣ насилшиха тѣзи три държави и тѣхнитѣ фанатиченъ тероръ се развилъ най-ужасно.

Едно отъ най-срамнитѣ предприятия на „разумната и далновидна политика на Сталинъ“, за които днесъ англичанитѣ говорятъ, бѣ планираното отъ него изкореняване на литванския, естонския и летонския народи, което отчасти бѣ извършено и причини извиредно голѣми беди. Никой балтиецъ не ще забрави нѣкога ужаснитѣ ноци, когато по цѣлата страна сноваха чекисти, милиционери и въоръжени другари и другарки отъ болшевишката партия, въ дълги редици камиони, нахлуваха въ

жилищата и прибираха въ камionenитъ неподозиранихъ нишо гражданни. Стотици офицери отъ лагера въ Летинъ, и хиляди деца, жени и момичета, мочета и мъже отъ всички слоеве на обществото и отъ всички градове и общини на Летония бѣха оковани и отвлѣчени въкъде на изтокъ.

Характеренъ за духа на съветитѣ е единъ документъ, подписанъ отъ великия майсторъ на съветската инквизиция, помощника на комисаря по държавната сигурностъ, Савовъ, който носи заглавие „инструкции къмъ наредбата за провеждане операцията по премахването на антиболшевишкитѣ елементи отъ Литва, Естония и Летония“. За характеристика на този документъ, правимъ следнитѣ извадки отъ него:

„Следъ претърсване на жилището, да се обяви на лицето опредѣлено за изгнание, че по силата на решението на правителството, посочва му се мѣстожителство въ други области на Съветския съюзъ. Цѣлото семейство ще бѣде превозено до отправната станция въ единъ общъ вагонъ; но въ отправната станция главата на семейството трѣбва да бѣде натоваренъ на специално приготвени за това ж. п. вагони, посочени му отъ единъ поставенъ за тази целъ функционеръ. Неговото семейство ще бѣде изпратено, съгласно специалнитѣ наредби по изселванията, въ други отстранени области на Съветския съюзъ. На него не бива да се казва за предстоящата му раздѣла отъ главата на семейството.“

150,000 литванци, 34,000 летонци и 100,000 естонци бѣха по този начинъ изведени отъ предѣлитѣ на страната, и до днесъ още, следъ като германцитѣ наново се върнаха въ страната имъ, за тѣхъ не се знае нищо. Че литванцитѣ, летонцитѣ и естонцитѣ въобще сѣществуватъ днесъ като народи, за това тѣ има да благодарятъ само на германската воиска.

Бесарабия подъ терора на съветитѣ

Бесарабия, плодородната земя между Прутъ и Днѣпъръ, бѣ отлъплена отъ Турция на Русия презъ 1812 г. Ромънско-молдованското население представлява отъ миналото още болшинството въ страната. Поради това напълно понятио бѣ, че следъ провалянето на царската империя и следъ премахването на държавния редъ, Бесарабия биде присъединена къмъ Румъния. По онова време, презъ 1919 г., населението на страната броеше 2,63 милиона (т. е. 52%) румъно-молдовани, само 388,000 украинци и руси (23%) и остатъкътъ отъ 25% се състоеше отъ различни други народности. Въпрѣки това, на 27.6.1941 г. Съветскиятъ съюзъ поиска ултимативно опразването на Бесарабия отъ Румъния и, безъ да дочака поставения отъ него самия срокъ, нахлу веднага съ своитѣ войски. На 28.6. бѣха вече окупирани отъ съветскитѣ войски градоветѣ Кишиневъ и Тигина (Бендери).

Първитѣ вълни отъ окупационнитѣ войски имаха строга заповѣдъ да се държатъ въздържано, за да не възбуждатъ духоветѣ на населението. Тѣ дори препънѣстваха на всевъзможнитѣ изтѣвления. Но веднага щомъ се появиха отбѣлнения на ГПУ., ужаснитѣ страдания на населението започнаха. Ежедневно биваха предприемани многобройни аре-

сти. Жертвитѣ изчезваха, безъ да се явятъ нѣкога наново. Войскитѣ и чиновницитѣ на ГПУ. се състояха главно отъ евреи и се намираха подъ ръководството на главния инспекторъ на ГПУ. за Бесарабия и северна Буковина, евреина Шашинъ. Неговата дейность бѣ открито насочена къмъ систематичното изкореняване на националистическия ромънски срѣди.

Страдалческитѣ пъти на Украйна

Украйна заема една областъ, голѣма колкото Германия презъ 1933 г. Презъ 1916 г., староукраинскитѣ националенъ конгресъ, подъ председателството на Симонъ Петлюра, поиска национално-териториално самоуправление въ рамкитѣ на преустроена въ федеративна република Руска империя и защита на правата на народностнитѣ малцинства. На 13 юни 1917 г. бѣ изтъргнато украинското самоуправление, което, обаче, презъ февруарий 1919 г. бѣ поето отъ съветитѣ. До началото на 1924 г. украинцитѣ се опитваха въ кървави въстания да се бранятъ, тъй като Москва водѣше една политика на изкореняване. За дванадесетъ години броятъ на населението намалѣ отъ 31,2 милиона на 28 милиона. Въ изпълнение на Сталиновитѣ петилѣтки, въ Украйна бѣха заселвани руси, чрезъ изселването на украинци, т. е. чрезъ изграждането имъ въ Сибиръ, където загиваха въ страшна мизерия и днесъ още водятъ тамъ едно недостойно за човѣка сѣществувание. Неволитѣ на градскитѣ и селски народни маси имаха за послѣдипа преселването въ голѣмѣтъ индустриални и пристанищни градове. Тамъ се създаде единъ градски пролетариатъ, който загиваше морално и материално, въ гладъ и въ нездравословни условия на животъ.

Хигиеничнитѣ условия въ градоветѣ и селата сѣж неопишемо лоши. Нѣма никакви водопроводи; жилищнитѣ къщи сѣ бедни, мръсни и пълни съ паразити. Въ единъ градъ на Азовско море, който представлява едно отъ по-голѣмѣтъ пристанища на Украйна за износъ на захаръ, отъ две години не е раздавано никаква захаръ на населението. При това самата Украйна бѣ относително най-голѣмѣтъ производител на захаръ въ Съветския съюзъ.

Съветски наредателства надъ населението на Кавказъ

Рускитѣ царе трѣбваше постоянно да пращатъ цѣли армии, за да си подчинятъ свободнитѣ планински народи на Кавказъ и да присъединятъ страната имъ къмъ своята империя. Въ паметта на всички продължава да живѣе още името на кавказкия борецъ за свободата Шамилъ. Следъ тридесетъ годишна борба срещу руснацитѣ, той трѣбваше най-последъ презъ 1859 г. да се предаде. Споменътъ за него е неразрывно свързанъ съ съзнанието за свободата у кавказцитѣ.

Болшевицитѣ не намѣриха съчувствие всрѣдъ кавказскитѣ народи. До тукъ тѣ водѣха своята известна политика, като отначало се правѣха, като че сѣ наклонили да задоволятъ стремениетѣ за свобода и независимостъ на кавказскитѣ племена и действуваха за основаването на редица „автономни съветски републики“. Следъ това, както

навсъкжде, тѣ различаваха интелигентната класа, унищожаваха земеделците и привличаха въ градовете единъ пролетариятъ, безъ никакви стопански и морални устои.

Накореняване на турекитѣ народи

Въ Съветския съюзъ живѣятъ не по-малко отъ 17 милиона души отъ турски произходъ. Самитѣ турци сѣтатъ числото на своитѣ съплеменници 20 до 25 милиона. Туркестанъ, Азербейджанъ и Волжскитѣ области сѣ тритѣ голѣми пространства на турски заселища. Въ северния Туркестанъ живѣятъ казахитѣ като номади. Съветското правителство предприе тукъ планомерно заселване съ руснаци. Въ едно кратко време руснацитѣ окупираха за себе си най-добрата работна земя, така че на казахитѣ не остана нито парче нива. Резултатъ отъ това бѣ поголовно измиране на този кавказски народъ. Презъ 1926 г. руснацитѣ представляваха вече една трета отъ общото население.

Срещу това, въ южния Туркестанъ съветоруситѣ можаха да се задържатъ само като една малобройна групичка, състояща се главно отъ административни чиновници, инженери и войници. Но централното правителство въ Москва обяви цялата областъ за периметъръ на памукозасѣване, и прѣчеше на произвеждането на жито. Но тъй като само опредѣляше ценитѣ на памука и на житото, то можа само да доведе населението отъ една гладна катастрофа въ друга.

Въ Азербейджантъ руснацитѣ сѣ преди всичко чужди на народа административни чиновници. Засѣдналиятъ тамъ турски групи, въ териториално, езиково и културно отношение сѣ най-тѣсно свързани съ Турция и съ граничащата иранска провинция Азербейджанъ. Това и даде сили за съпротива срещу съветитѣ.

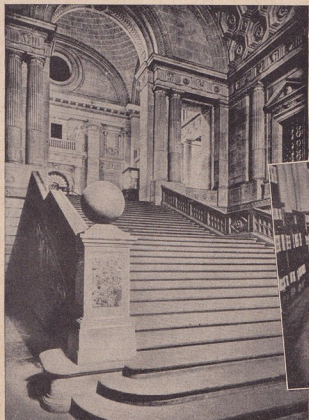
Едно особено положение заема петролната областъ Баку. Съветитѣ скоро прозрѣха важноста на тази областъ за своята индустрия и затова ревностно провеждаха населяването и сѣ съветоруси. Донато преди революцията само една четвъртъ отъ всички работници въ Баку бѣха руснаци, презъ 1933 г. тѣ достигнаха вече до шестъ седми.

Въ Азербейджантъ съветитѣ често пакти си служиха съ арменцитѣ срещу турцитѣ, като най-разумно използваха вѣковната вражда между тия два народа. Известна е ролята, която игра арменецътъ Степанъ Шаумянъ като большевишки комисаръ въ борбата срещу турското националистическо движение.

Навъскжде, кждето съветитѣ успѣваха да завзематъ властѣта, проливани сѣ били рѣзни отъ кръвъ и съзъни. Навсъкжде е посѣвано семе, отъ което ще понинзатъ желѣзнитѣ мѣжѣ, както пѣкога отъ зѣбитѣ на драконитѣ въ митологията. И тогава властѣта на съветитѣ ще бѣде смазана отъ тѣхнитѣ удари. Може би тоя день не е вече тъй далечъ.

Н. К.

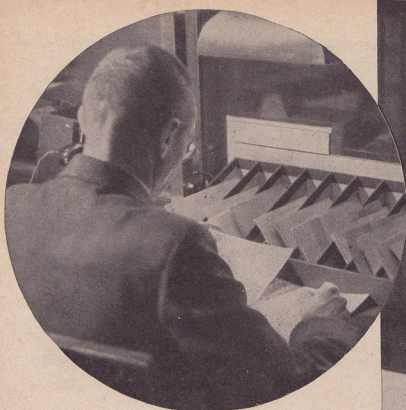
БЕРЛИНСКАТА ДЪРЖАВНА БИБЛИОТЕКА ПРЕЗЪ ВОЙНАТА

Нека да си представимъ за моментъ, че по силата на пѣкаква космическа промѣна, всичката хартия на свѣта изведнажъ се распадне на прахъ. Какво би станало тогава съ нашата култура? Историческитѣ документи, произведенията на нашитѣ поети и мислители, както и всички технически планове и чертежи, биха изчезнали. Съхраняванитѣ

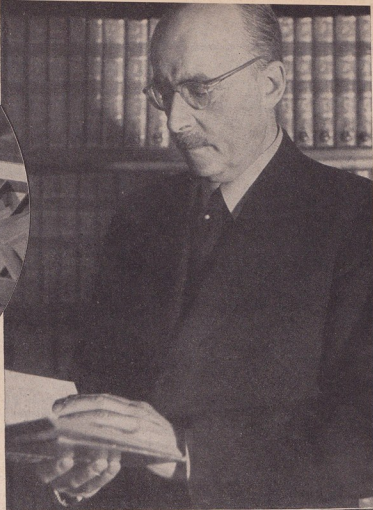

Каталожното помѣщение, кждето се намира каталогътъ на библиотеката съ неговитѣ повече отъ 3,000 тома

Подреждане на поржките

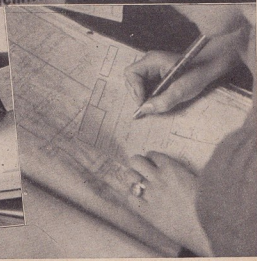
Тайният съветник д-р Крюс,
главен директор на Берлинската
държавна библиотека

годишнини от разни вестници и списания, научни книги, съдържащи важни формули и открития, всевъзможни други актове, документи, сметки, данъчни декларации, търговски книги, пътни разписания, всичко това съ една дума би изчезнало за винаги. Дори всекидневният ни живот би се намърлил тогава пред един хаос, а науката би тръбвало тепърва да започне пак отначало. Безспорно, ще се направят усилия да се попълни и възстанови по памет онова, което е възможно, обаче въпрос е, дали би могло да се достигне отново днешното равнище на техниката и индустрията.

Този въображаем експеримент ни показва достатъчно ясно грамадното значение на голъмитъ книжни хранилища за човечеството. Тъй като научната работа въ Германия се поддържа и през войната, доколкото това е възможно, германските библиотеки сж отворени вържи войната.

Попълване на бележка за поржване на книги

Погледъ въ едно отъ хранилищата. Височината на етажерките позволява лесно нареждане и вземане на книгите

Най-голямата германска библиотека е Пруската държавна библиотека въ Берлинъ, която се помѣщава на „Унтеръ денъ Линденъ“. Тя притежава около 3 милиона тома книги. Споредъ едно изчисление, направено още преди войната, пресмѣта се, че ако всички книги, които притежава библиотеката, се наредятъ една до друга, би се получила една редица, дълга 80 км. или едно разстояние, което се изменява за единъ часъ съ бързъ влакъ. За сравнение нека поменемъ, че Мюнхенската държавна библиотека притежава 2 милиона тома, а основаната презъ 1913 г. въ Лайпцигъ Германска библиотека разполага съ около единъ и половина милиона тома, колкото има и Виенската национална библиотека. Това число отъ 3 милиона тома книги добива още по-голяма нагледностъ, като се знае, че само азбучниятъ каталогъ на Пруската държавна библиотека, по автори, съставлява около 3,700 тома, а каталогътъ по материя, въ който книгите сж описани споредъ принадлежността на тѣхното съдържание къмъ една или друга областъ, заема кръгло 2,100 тома. Годишниятъ прирѣстъ въ книжното богатство на библиотеката възлиза на кръгло 60,000 тома книги, за които е необходимо ежегодно повече отъ км. мѣсто за етажери.

Пруската държавна библиотека съществува отъ около 300 години насамъ. Тя е основана на 20. априлъ 1659 г. отъ Великия курфюрстъ. Презъ време на единъ походъ срещу Швеция той взема въ Ютландия решението за създаването на една курфюртска библиотека. Той е притежавалъ тогава около 1,000 тома, между които се е намирала и Гутенберговата библия, напечатана върху пергаментъ и придобита отъ наследството на Лютера, която днесъ по своята парична стойностъ се смѣта за най-ценното притежание на Пруската държавна библиотека и се оценява на повече отъ 1 милионъ марзи. При смъртта на Великия курфюрстъ, библиотеката, ко-

ято се е помѣщавала тогава въ зданието на Берлинския дворецъ, е разполагала вече съ 20,000 тома. Презъ времето на Фридрихъ Велики за библиотеката бива построена днешната сграда на университета, намираща се на „Опернплацъ“, и едвамъ наскоро преди първата свѣтловна война тя се премѣства въ днешните свои помѣщения въ голѣмия блокъ отъ здания на „Унтеръ денъ Линденъ“.

Новата сграда на библиотеката още при своето построяване бива обаведена съ всички възможни постижения на тогавашната техника. Бедекитъ за поръчване на книги се препращатъ чрезъ специално инсталирана трѣбна поща до различните книжни хранилища, а самите книги се пренасятъ отъ хранилищата въ помѣщението за раздаване на публиката въ голѣми сандъци, облѣчени отъмъ вътрешната страна съ мека кожа, които се движатъ автоматически съ електричество по специални транспортни ленти. Други транспортни ленти и автоматически асансори връщатъ книгите обратно въ хранилищата. Въ сѣрдата на грамадния блокъ отъ здания се намира, подъ огромната купола, висока 33 метра, голѣмата библиотечна читалня, въ която се намиратъ повече отъ 400 писмени маси, поставени на разположение на ползуващите се отъ библиотеката. Освенъ тази читалня има още и други по-малки читални за списания, ръкописи, ориенталски документи, музикални произведения и поети, географски карти и т. н. Защо отъ извънъ своите 3 милиона тома книги Пруската държавна библиотека притежава и около 70,000 ръкописи, една богата сбирка отъ 500,000 автографи, 300,000 географски карти и 130,000 портрета.

Но дори и една толкова богата библиотека, каквато е Берлинската държавна библиотека, не е въ състояние да притежава всички книги. За да се улеснятъ студентите въ случаите, когато нѣкоя книга липсва, въ Германия съществува една велико-

лепна уредба, позволяваща заимообразното използване на книги от други библиотеки. Около 900 германски библиотеки си услужават взаимно по този начин. Въз мирно време между тези библиотеки се размянят годишно около 200,000 тома книги, от които повече от една трета се дават от Пруската държавна библиотека.

Какво отражение има войната върху работата на Пруската държавна библиотека? Този въпрос възбужда твърде голям интерес.

Главният директор на библиотеката, тайният съветник д-р Крюс, бѣ та любезен да ни осведоми подробно въ това отношение. Въпреки че голям брой хора на науката и студенти се намират на фронта, заемаването на книги от библиотеката показва по-скоро увеличение, макаръ броят на лицата, които се ползват от библиотеката, да е намалял. Годишно се заемат от хранилищата около 600,000 книги, или приблизително 2,000 тома дневно, а също толкова тома книги се връщат всеки ден обратно. Въ читалнята работят дневно около 400 посетители. Възникът се чужбина се поддържат съ много европейски страни въпреки войната; така на първо мѣсто съ северните страни Швеция и Дания, а въ по-малка степенъ също съ Финландия, Холандия, Швейцария, Италия, Унгария и България. Пруската държавна библиотека разполага съ единъ персоналъ отъ 400 души. Въ състава на научния персоналъ влизат юристи, медици, теолози, инженери, както и представители на всички останали научни области. Специалната подготовка на научните библиотекарѣ трае две години и завършва съ полагането на специаленъ библиотекарскѣ изпитъ. Допускането до библиотекарско следване предполага наличността на завършено съ успѣхъ висше образование въ съответната специалност, понеже научниятъ библиотекаръ трѣбва да бѣде и си остава въ същото време и човѣкъ на една или друга специална наука. Това схващане за професията на научния библиотекаръ е типично за германската библиотечна практика. Освенъ това, наредъ съ научните служби, съществуватъ и така наречените висши длъжности, които се заематъ тоже отъ лица, преминали нѣколкогодишна специална подготовка и извършващи работи отъ библиотечно-технически характеръ. Въ библиотеката дори и най-простата работа е твърде отговорна и изисква голяма добросъвестност, за-

щото, ако напримѣръ случайно нѣкоя книга бѣде поставена на погрѣшно мѣсто, въ такъвъ случай тя остава загубена чакъ до следващата обща ревизия. Подобни общи ревизии се извършватъ всеки десетъ години.

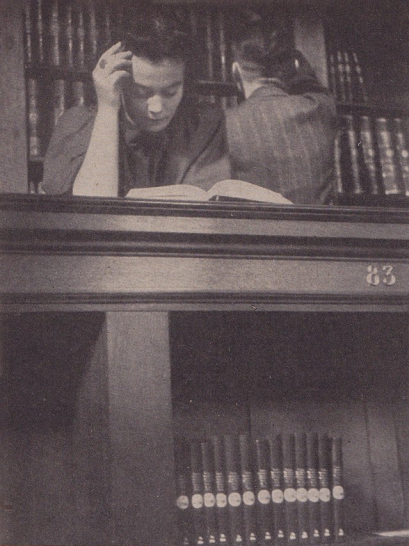
Пруската държавна библиотека представлява организационния центъръ на германските научни библиотеки. Тя изготвя общия каталогъ на германските библиотеки, който обхваща книжното богатство на 100 научни библиотеки съ около 40 милиона тома книги, считано къмъ 1. януарий 1930 г. Тази каталожна работа не е преустановена и презъ войната. Този общъ каталогъ на германските библиотеки ще съдържа и най-рѣдките книги, които по този начинъ ще станатъ известни и достъпни на учения святъ. До окончателното изготвине на този каталогъ ще сѣ необходими, обаче, още нѣколко десетилѣтия. Въ Берлинската държавна библиотека се помѣщава също и осведомителното бюро на германските библиотеки, което въ мирно време ежегодно отговаря на кръгло 12,000 запитвания. Пруската държавна библиотека ръководи освенъ това работитъ по изготвянето на общия каталогъ на старопечатните книги, сиречъ, на онѣзи печатни произведения въ цѣлия святъ, приготвени на рѣжни печатници до 1500-та година. Въ случая се касеа до около 40,000 печатни произведения въ 600,000 екземпляра, отъ които досега сѣ описани вече 35,000 печатни произведения въ 450,000 екземпляра, или ще рече повече отъ две четвърти. Въ комисията по изготвянето на този каталогъ влиза и бившиятъ главенъ библиотекаръ на Шведската държавна библио-

Въ хранилището за ботаническа литература е на служба специалистъ-естественѣкъ

Едно отъ многото хранилища на библиотеката

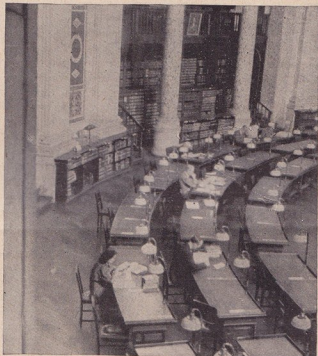
Въ големата читалня на библиотеката

тека, д-ръ Колийнъ. Сжщо и главниятъ библиотекаръ на Кралската библиотека въ Коненхагенъ, Мадсенъ, влизаше въ състава на тази комисия до своята смъртъ презъ 1941 г. Каталогътъ на ръчно-печатнитъ произведения представлява едно дѣло отъ международно значение, което ще бжде отъ полза за цѣлия свѣтъ и въ което Германия приготвяла съ сътрудничеството и на другитъ страни.

Пруската държавна библиотека не само съхранява и раздава книги, но и самата тя издава книги, библиофилски рѣдкиости и т. н. Така напримѣръ презъ сегашната война тя издаде, по случай 200-годишния юбилей на Държавната опера, една репродукция отъ намиращия се въ нейно притежание ръкописъ на операта „Вълшебния стрелецъ“ отъ Карлъ Марія фонъ Веберъ. Въ скоро време се очаква да издѣе сжщо така едно факсимиларно издание отъ Бетховеновата 5-та симфония. По този начинъ библиотеката съ тѣзи издания прави своитъ сложени книжовни съкровища достояние на една по-широка публика. Не е трудно да се разбере, че тѣзи ценни издания се разграватъ само въ нѣколко дни следъ излизането имъ.

Ръководството на Държавната библиотека се е стремило всѣкога да поставя въ услуга на ползующитъ се отъ библиотеката лица всички най-нови

технически постижения и нововъведения. Отъ много години вече въ голѣмата читалня се намира едно специално отдѣление за фотографически копия, въ което човѣкъ може да получи въ срокъ отъ 24 часа отлични фотографически копия отъ важни страници на пѣкоя книга, отъ илюстрации и др. под. Въ последно време се забелязва все повече стремлението да се фотографиратъ рѣдкитъ книги на малки фотографически ленти, като на интересувашитъ се посетители се поставятъ на разположение само фотографическитъ копия. Отъ известно време въ читалнята е инсталиранъ единъ специаленъ уредъ за четене отъ фотографически ленти, въ който интересувашитъ се посетители поставя фотографическата лента, за да може въ ясно увеличение, страница по

Погледъ въ големата читалня

страница, да проучи съответната книга. Съ помощта на това сръдство се улеснява запазването на книжовния имотъ на библиотеката. Въ поменатото фотографическо отдѣление се подлагатъ на преценка различнитъ методи за микрофотографиране на книги, като се работи непрекъснато за все по-голѣмо усъвършенствуване на микрофотографията. По сжщия начинъ се добива възможността и за създаването на повече екземпляри отъ разни ценни книги и каталози. Централната служба за фотографически копия отъ ръкописи при Пруската държавна библиотека приема доставянето на подобни копия отъ всички страни и преди всичко отъ Франция.

Главниятъ директоръ, д-ръ Крюсъ, наблѣгналъ предъ насъ особено върху факта, че Германия сега презъ войната не е взела нито една единствена книга отъ франскитъ държавни библиотеки. По починъ на

д-ръ Крюс веднага след окупацията на Франция е била учредена специална закрила за библиотеките в Париж и Брюксел, както и за всички библиотеки в окупирания западни територии. Тази закрила е въведена на германските военни команди и самият д-ръ Крюс е назначен за комисар по покровителството, установено за поменатите библиотеки. Във това си качество главният директор Крюс е взел всички необходими мерки за закрилата на всички научни библиотеки в окупирания области, като дори всички заети от тях ръкописи и книги, намиращи се по време на избухването на войната в Германия, са върнати обратно на съответните библиотеки.

Какви мерки са взети в Пруската държавна библиотека срещу въздушни нападения? През пролетта на 1941 г., когато английски самолети хвърлиха запалителни бомби върху Държавната опера, бях повредени тежко и сградата на Държавната библиотека. За щастие, обаче, не бяха загубени ценни книги, а само една сбирка от двойни екземпляри и редица каталози и картотеки, които е възможно да бъдат възстановени лесно. Библиотеките не са музеи, заявя пред нас д-ръ Крюс, а един инструмент за научна работа. Затова от цялото книжно богатство на библиотеката само около 10% от книгите, като старопечатни произведения, ръкописи и други рядки книги, са прибирани в сигурни скривалища. Тези книги, колкото и голяма да е тяхната ценност поради рядкостта им, далеч не са за учения и студентите най-ценният отдел на библиотеката. За научната работа на учени и студенти от много по-голямо значение са научните

Голямата читалня

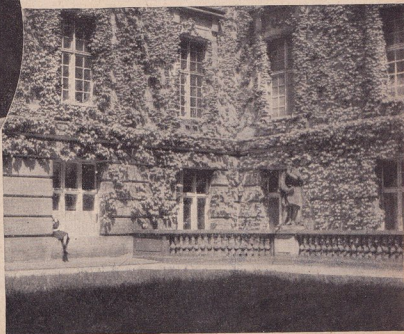
списания и модерната литература отколкото скъпоценните рядкост и колекционерски екземпляри, представляващи гордостта на всяка голяма библиотека. За науката от най-голяма стойност се явяват огнищия книжовни съкровища на библиотеката, които са събирани в течение на столетията и в които се съдържа в една необикновена пълнота също и най-важната чуждестранна литература, представена така всеотдайно, както в никоя друга библиотека в света. Като пример за богатството на Пруската държавна библиотека главният директор Крюс ни разказа за случая с един пленен френски офицер, който в мирно време е бил по професия архивар и сега е приадан на работа в библиотеката. Същият е изготвил в библиотеката една изпитна работа върху една област от Пикардия, ползвайки се от богатата специална литература в Пруската държавна библиотека, и в последствие е получил въз основа на същата работа диплом като архивар от известната специална школа за архивари в Париж.

Г. Рихтер.

Също и войниците са редовни посетители

Хубавият двор на библиотеката

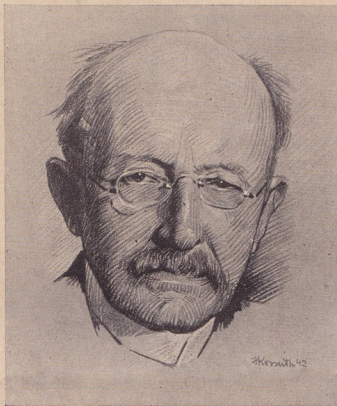

МАКСЪ ПЛАНКЪ

Дѣлото на единъ голѣмъ ученъ

Измeждy германскитѣ учени и мислителѣ, имената на които сѣ известни въ всички културни страни на свѣта, на едно отъ първитѣ мѣста се намира Максъ Планкъ. Той, приятелътъ на високитѣ планини, които сѣ пребродени отъ него, и на музиката, на която той нѣколко десетки години служи като превъзходенъ пианистъ, навършва сега 85 години. На тази възраст обикновено дѣлото на единъ човѣкъ добива закрѣпленъ образъ и затова дори въ случанитѣ, когато човѣкъ, подобно на Максъ Планкъ, продължава неуморно да работи върху своитѣ задачи, все пакъ е позволена една препенка на околния свѣтъ върху дѣлото му и върху неговата стойностъ.

Жизненото дѣло на Максъ Планкъ се очертава въ културната история въ тройко направление. На първо мѣсто той е основателътъ на една нова епоха въ физиката, онази стара, позната на човѣчеството още отъ гръцко време насамъ, наука върху природата и нейнитѣ закони. Името на Максъ Планкъ като физикъ ще живѣе на вѣчни времена, докогато физиката съществува като наука въ свѣта. На второ мѣсто той бѣше цѣли 7 години на единъ важенъ постъ отъ първостепенно културно значение, а именно като председателъ на най-голѣмото научно дружество въ свѣта, Кайзеръ Вилхелмовото дружество за поощрение на наукитѣ. Въ връзка съ това трѣбвашко да поменемъ, че той дълги години, въ качеството си на единъ измежду четиритѣ „секретари“, стояше на чело на Пруската академия на наукитѣ. На тѣзи отговорни постове той изпълняваше съ една необикновена всеотдайностъ не само своя дългъ като ученъ, но и спомогаше да достигнатъ тѣзи научни дружества до онай висота, която е превърнала въ настояще време тѣхнитѣ имена въ олицетворение на науката. Неговото чувство за обществената отговорностъ на учения отиваше,

Макс Планкъ

обаче, още по-далече. За разлика отъ много други учени той не се боеше да излизе предъ широката публика. Той е държалъ голѣмъ брой сказки и беседи по радиото. Въ многобройни сказки той е излагалъ предъ широката публика своитѣ мисли върху свѣта, върху свободата на волята, върху каузалния принципъ и свободата, както и върху други теми.

Съ загатването на тѣзи теми ние докосваме третата областъ, въ която името на Максъ Планкъ ще надживѣе на вѣки епохата на нашето време. Ако грядущитѣ поколения поискатъ единъ день да узнаятъ, какъ е гледалъ единъ отъ най-голѣмитѣ нѣмски

учени на XX-я вѣкъ на последнитѣ и най-дълбоки въпроси, които съществуватъ за човѣка, тогава тѣ ще трѣбва да прочетатъ сказнитѣ и трудовѣта на мислителя Максъ Планкъ. Въ тѣзи тѣ ще откриятъ една необикновена яснота на словото, на мисълта и на изложението. Но въ тѣзи негови трудове читателътъ ще открие и нѣщо повече: смуттъ въ душата на изследователя на природата предъ гигантскитѣ задачи, които природата поставя предъ човѣка; предъ непрогледнитѣ тайни, които тя крие въ себе си; предъ правствената отговорностъ, която има предъ природата учениитѣ като търсачи на истината. Такава ще остане за дълго време личността на учения, който съчетава въ себе си същевременно качества на културенъ водачъ и на мислителъ и който олицетворява въ себе си човѣшкия устремъ къмъ търсене и намиране на истината.

Много естествено, това е онази областъ въ науката, която най-добре може да бѣде разбрана отъ всички; защото, когато се говори за тѣзи въпроси, много хора виждатъ отзвукъ на своето собствено търсене и на стремежъ си къмъ добиване на една удовлетворителна представа за свѣта: Читателътъ съ удовлетвение върви по следитѣ на този голѣмъ

Навсѣкжде, кждето се говори за лѣкар-
ства, химикали и реагенции, името
MERCK има голѣма тежестъ

E. Merck

CHEMISCHE FABRIK • DARMSTADT • Осн. 1827

REICHS- RUNDFUNK

Група български младежи, при едно пътуване из Германия, студенто на германското радио в Берлин. Те пѣха национални пѣсни и разказаха своите впечатления предъ микрофона на радио Донау.

5 добри основания, за да се слуша програмата на германскитѣ държавни предаватели:

1. Програмата се състави отъ най-добри специалисти и познавачи на Вашата страна, споредъ Вашия вкусъ.
2. Програмата е многостранна. Чувате съобщения и коментари на родния си езикъ, беседи върху интересни събития отъ цѣлия свѣтъ, а по държавни предаватели и по предаватели Германия една разнообразна музикална програма.
3. Политическитѣ коментари сж така съставени, щото Ви даватъ ясна представа за общото положение и изграждането на нова Европа следъ войната.
4. Благодарение на многобройнитѣ и мѣрдавни осведомителни извори съобщенията сж особено актуални. Осведомителнитѣ извори на германскитѣ държавни предаватели сж разпределени по цѣлото земно кълбо.
5. Най-вече въ музикалната програма се отразява европейската култура. Представятъ се произведения на стари и нови майстори при участието на именитѣ диригенти и оркестри.

Подъ заглавие

ГЕРМАНСКИ ДЪРЖАВНИ ПРЕДАВАТЕЛИ

на това мѣсто ще можете постоянно да се осведомявате по кое време и на какви дължини на вълнитѣ можете да чуете програмата на германскитѣ държавни предаватели.

Осигурете живота и имота си!

Германскитѣ застрахователни дружества ви даватъ тази възможность, тъй като при тѣхъ вие можете да заключите застраховка за:

животъ	гаранция
пожаръ	болестъ
злополука	автомобилъ
транспортъ	отговорность
строежъ	машини
градушка	дъждъ
добитъкъ	наводнение
пѣтуване съ	стъклария
самолетъ	обезпечение
прекъсване	повреди отъ бури
на работа	и вихрушки
кражба	телефонъ
и взломъ	кредитъ

REICHSGRUPPE VERSICHERUNGEN

CREDITANSTALT- BANKVEREIN

Основана 1855 год.

Действ. капиталъ и резерви крѣгло
116,000,000 RM.

Централа: ВИЕНА

Клонове въ всички по-значителни мѣста
съ Алпийскитѣ и Дунавски области

Клонове и банки въ Югоизтока:

Клонове въ Краковъ,
Лембергъ, Буда-пеща и Нойзаць
Юнионъ Банкъ, Братислава; Съю-
зена банка за Хървати А.Д. Загребъ;
Съюзени банки А.Д. Бѣлградъ; Гер-
мано - българска кредитна банка,
София; Ромънска Комерциалъ банкъ,
Букурещъ

изпълнява

всѣкакви банкови операции

дава упътвания по всички въпроси
изъ външната търговия

Траумапластъ

**Лѣковитата
мушамичка за рани**

Въ Всички аптеки и дрогерии
Carl Blank, Bonn a Rhn.

ДУРЛИНЪ

ланъ отъ изку-
ствена смола

Покрива ведна-
га и сѣхне бързо.
Отъ важно значе-
ние при химия-
та и механиката

Нитроланъ

ОКСИЛИНЪ

Специаленъ
ширицъ - лакъ за
автомобилната и
мебелна индус-
трии и трамваи,
както и за мал-
ки индустриални
артикули

Фабрики за бои и лакове

REICHOLD, FLÜGGER & BOECKING, Wien 146

ученъ, който както малцина други умѣе да обясни всички явления въ природата съ принципитѣ на причинността и необходимостта, и който същевременно съ призвана рѣка посочва пътя къмъ свободата и къмъ вѣрата въ нѣщо по-висше. Но нека преди да се запознаемъ съ Максъ Планкъ като мислителъ, да добиемъ предварително известни указаниа за неговитѣ заслуги въ физиката. Защото отъ нея изхождатъ всички негови идеи и мисли. Съ една необикновена скромность Планкъ върви въ областта на специалната физика отъ едно явление къмъ друго, отъ единъ резултатъ къмъ другъ. И едвамъ когато той установява, че съ неговитѣ нови теории въ физиката е раздрусана и разколебана съвременната физикална представа за свѣта, едва тогава той започва да си обяснява философски онѣзи резултати, които неговитѣ специални изследвания бѣха направили възможни. Оттогава насамъ започватъ единъ следъ другъ да излизатъ неговитѣ философски трудове. Докато, обаче, неговитѣ трудове въ областта на физиката обематъ голѣми книги (като напримѣръ неговиятъ четиритоменъ учебникъ по теоретична физика), които сж неразбираеми за неспециалиста и които предполагатъ познаването на висшата математика, неговитѣ философски беседи, които той никога не е излюжилъ въ единъ общъ трактатъ, се явяватъ подъ формата на общодостъпни разсуждения върху свѣта и живота.

Въпрѣки препятствието, което представлява за разбирането на физикалнитѣ теории на Максъ Планкъ нуждата отъ познаване на висшата математика, все пакъ се явява възможно да се разбере отъ всички една отъ основнитѣ тѣхни черти. Въ случай се касае на първо мѣсто до така наречената квантитативна теория, която е свързана тѣсно съ името на Максъ Планкъ още отъ самото ѣ откритие. Тази теория е резултатъ отъ научната работа на единъ ученъ, търсещъ да открие единството въ явленията на природата. Отъ изследванията и опититѣ на други физици бѣха потвърдени нѣкои факти, които не се съгласуваха съ поддръжания по-рано всеобщъ принципъ, че природата е устроена и се развива въ своитѣ сили и въ тѣхното проявление въ една строга приемственостъ. Поддръжането на това становище означаваше, че всѣки сили на природата, безъ рѣзки скокове, постепенно и незабележимо се умножаватъ или отслабватъ, че тѣ може да се дѣлятъ постоянно на нови съставни части и, че свѣтлината, напримѣръ, представлява нѣщо „течащо“, а не нѣщо, което е раздѣлено на измѣрими части. Максъ Планкъ направи прѣвъ най-решителния пробивъ на това схващане. Споредъ него има въ природата само сили и енергии, които проявяватъ своето действие и въ най-малки, подаващи се на измѣрване части, въ „дозѣ“, ако може така да се каже. Свѣтлината не тече въ непрекъснатъ потокъ подобно на водна струя отъ слънцето

Madaus

ЛѢКАРСТВО

ОТЪ СВЕЖИ РАСТЕНИЯ

DR. MAD AUS & CO. RADEBEUL / DRESDEN

или от друг нѣкой източникъ на свѣтлина. Ти се излъчва въ безброй малки, измѣрими частици. Макс Планкъ опредѣли числено това „елементарно, способно на проявление количество“. Отъ тогава насам неговата теория образува базата за множество нови опити и за формулирането на редица природни закони. Атомната теория, известна споредъ прочутия моделъ на Боръ, въ който електронитѣ подобно на планети се движатъ около центъра на атома, почива на това откритие на Планкъ. Когато единъ електронъ отъ своя пъкъ преминава въ другъ пкъ, освобождаватъ се „количества енергии“, които може да се превърнатъ въ свѣтлина. Има една стара латинска мъдростъ, която отъ край време е служила като ръководна звезда въ природознанието: *Natura non facit saltum*. Природата не прави скокове. Отъ 1900 г., обаче, е въ сила друга мъдростъ: ти прави скокове и дори тѣзи скокове е възможно да се изследватъ и измѣрятъ по експерименталенъ начинъ. Непосветениятъ човѣкъ едва ли може да си представи, какъвъ грамаденъ обратъ внесе това схващане въ цѣлата физика. И днесъ още не сж утихнали спороветъ и препирнитѣ около въпроса, дали сж това схващане, напримѣръ, въ най-дребнитѣ явления на микрокосмоса каузалниятъ законъ се явява невалиденъ. За съжаление, ние нѣмаме възможностъ да дадемъ въ тѣзи страници въ общодостъпна форма едно шогоде задоволително обяснение върху този въпросъ.

Не ще съмнение, че всички тѣзи трудности и мъчнотии, които съдържа физикалната картина на свѣта, конструирана отъ Макс Планкъ, изплуватъ и въ неговитѣ общодостъпни популярни статии и беседи. Въ последнитѣ всичко се върти около въпроса, дали е възможно изобщо една единна представа за свѣта; дали изобщо съществува познание и намиране на истината, или всичко въ края на краищата се резюмира въ едно относително „Ние не знаемъ нищо точно“. Защото въ края на краищата всичко се свежда до последния и най-сжщественъ въпросъ, дали всички тѣзи закони на

физиката, били тѣ отъ класическата или новата квантитативна физика, може да се приематъ за последна инстанция на човѣшкото знание; дали човѣкътъ трѣбва да спре на краищата на естествениятъ науки или че трѣбва и хората на естествениятъ науки да признаватъ, че надъ всичко стои една последна, божествена тайна, която нашиятъ разумъ не е въ състояние да разбули съ срѣдствата на логиката.

Съ тѣзи въпроси Макс Планкъ непрекъснато се занимава въ своя животъ. Тѣзи негови занимания сж изпълнени съ една чудна привлѣкателностъ. Въ тѣхъ едва ли може да се забележи полемика съ други схващания. Той само търси и се старае чрезъ позитивни размисления да открива стъпка по стъпка нова сигурна почва. Като ученъ той символизира въ своята личностъ едно схващане, което е отъ голѣма стойностъ и което би могло да се формулира както следва: фактътъ, че редица сжществени основни положения въ физиката и химията подлежатъ на промѣни и пораждатъ нови теории, не трѣбва да предизвиква прибръзани заключения. Ние не трѣбва да се страхуваме, че потоя начинъ нѣмада бжде възможно изобщо да намѣримъ и опознаемъ истината. Напротивъ, ние непрекъснато се приближаваме къмъ абсолютната истина, която, обаче, съ ограниченитѣ познавателни възможности на нашиятъ сътивъ и нашия разумъ, ние не ще можемъ никога да обхванемъ и узнаемъ напълно. Но едно възвишено чувство изпитва човѣкъ въ своята вѣра въ това постепенно доближаване до истината, къмъ която човѣкътъ непрекъснато върви, макаръ и презъ заблуждения, противоречия и борби. Прониквайки въ науката, ние чувствуваме, че има нѣща, като личната свобода, самоотговорността и човѣшката мисль, които се съгласуватъ съ каузалнитѣ закони на физиката и химията еднакво добре, както и съ вѣрата въ една последна, божествена инстанция. Съ този величественъ размахъ на своята мисль и дѣло Макс Планкъ изживя въ насъ истерна почитъ.

BANK DER DEUTSCHEN ARBEIT A. G.

ГЕРМАНСКА РАБОТНИЧЕСКА БАНКА А. Д.

Централа Берлинъ С. 2. Кънове въ всички области на Велика Германия

Въ Прогостората: Прага

Въ Главното Губернаторство: Краковъ

На Изтокъ: Рига и Ковно

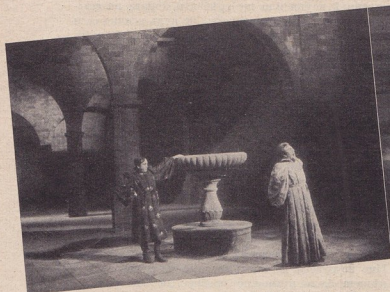
Филиални банки:

Холандска Работническа Банка, АМСТЕРДАМЪ и РОТЕРДАМЪ - Западна Банка: БРЮКСЕЛЪ и АНВЕРСЪ -
Постоянно представителство: ПАРИЖЪ и ВАРШАВА - Участи: Букурещка Търговска Банка А. Д., БУКУРЕЩЪ

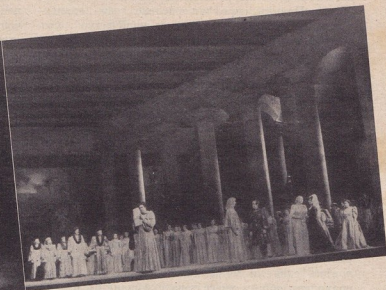
Упътвания и сведения по всички финансови и други банкови въпроси

Издава спестовни книжки

ВИЕНА ПОДЪ ОБАЯНИЕТО НА ЖУЗЕПЕ ВЕРДИ

„Отело“ — съ Макс
Лоренц и Алфематер (Държавната опера, Виена)

„Фалстаф“ — въ сръдната италианската
пльвица Фюртункти (Държавната опера, Виена)

Току що приключената „Седмица на Верди“, проведена въ Виена, вѣчния градъ на музичѣ, при една отговаряща на сериозността на историческия моментъ външна скромность, но при тождова по-голѣма вътрешна наситеность, бихъ казала тържественость, сроди германската общественость още по-тѣсно съ духа и твърчеството на Жузепе Верди. Дветѣ голѣми виенски опери — държавната и общинска опера — изнесоха въ благородно съревно-

„Отело“ — въ Държавната опера, Виена

вание „Вердиевъ цикълъ“, обхващащъ дванадесетъ постановки на Вердиеви творби, между които и нѣкои отъ по-къснитѣ и по-малко известни негови опери, издаващи Верди не само като майсторъ на „певучата“, т. е. арийна опера, за какъто изключително той е сѣтанъ въ широкитѣ сръди, но и като майсторъ отъ голѣмъ форматъ на музикалната драма, като компонистъ, съумѣващъ да изрази съ сръдствата на музиката всички конфликти на човѣшката душа, нѣлия драматизъмъ на вложенитѣ у човѣка противоречиви наклонности и страсти. Покрай общепознатитѣ и обичани, рани Вердиеви опери: „Травиата“, „Трубадуръ“, „Риголето“, „Аида“, „Балъ съ Маски“, бѣха изнесени при нови постановки сѣщо така „Донъ Карлосъ“, „Макбетъ“, „Отело“, „Фалстафъ“. Последната опера биде представена въ Държавната опера като ансамбловъ гастролъ на Флорентинската комунална опера, съ пълень италиански съставъ, подъ диригентството на Варю Роси и въ главната роля съ голѣмия италиански артистъ и режисьоръ Мариано Стабиле, може би днесъ изобщо най-добрия „Фалстафъ“. Сѣщо програмитѣ на почти всички други, поставени презъ тая седмица Вердиеви опери, бѣха изпълнени отъ имената на известни гастролъори — диригенти, режисьори и солисти. Подъ магическата палка на отличния диригентъ, Директоръ на Виенската държавна опера, д-ръ Карлъ Бьомъ, при външно опростенитѣ,

Съ не по-малък успѣхъ и Виенската общинска опера изнесе своятъ Вердиеви представления, вънѣтъ на които бѣ новопостанената опера „Донъ Карлосъ“, подъ диригентството на д-ръ Робертъ Колиско, и при умѣлата постановка на Рудолфъ Шелъ, където една отъ главнитѣ роли, тая на царица Елизабета, се играе съ завършеностъ, както гласово, тъй и сценично, отъ известната въ нашата опера Ксения Векова. При блѣтящото изнасяне на всички, изпълнени въ рамкитѣ на тоя „Вердиевъ цикълъ“ творби, подпомогнати отчасти отъ свѣтвовно известни гастролъори, се налагаше впечатлението, че тукъ се касае по-малко до едно чисто Виенско музикално праздненство, отколкото до едно, провеждано въ голѣми рамазхъ европейско культурно сътрудничество.

Заклучителната рамка на това Вердиево държавство бѣ изпълнено на „Реквием“ съ виеиската филхармония под диригентството на Ханс Кнапербуш и съ участието на хора от Държавната опера и на солистите Ерна Шлютер, Елзе Шюрховц, Юлиус Пацак и Херберт Алзенг. Въ вѣнкова нѣмо благоговение, свѣтъкъ не

Сава Манолова-Унгереръ.

Това е една хубава книга за Фридрих Шилер, за която Любомир Владикин доказва и своа дар на литературен портретист и биограф. Изследването се отличава със обективност и проникване въ творческата сѣмност на Шилер. Би трѣбвало тази хубава книжка да излѣзе и на български език, за да могат да си послужаат съ нея и по-широкъ кръгъ български читатели.

Познатият германски писател Ханс Фридрих Блунк е издал една стихотворна сбирка „Отново бури над нашата земя“, където той предава в лирична форма своите войнишки преживявания на източния фронт.

К. Х. Тайлъ: Между Днестръ и Прутъ	242
Е. Липица: Удържъ фонъ Хутенъ	247
Н. К.: Свѣтътъ въ собствената си страна	247
Г. Гихтеръ: Берлинската държавна библиотека презъ войната	250
Д-ръ Х. Хартманъ: Мамъ Планкъ. Дѣлото на единъ голѣмъ ученъ	256
Сава Манолова-Унгереръ: Виена подъ обаяни- ето на Жузепе Верди	262
Кутурни новини	263
Нови книги	263

Давамъ подъ: August Pries GmbH, in Leipzig

Пролять въ Тиргартенъ. — Берлинъ.